

Ada ünlülerine vefa borcumuz

Çelik Gülersoy

Yazımın asıl konusuna ve önerilerime geçmeden önce, iki konuya açıklık getirmeliyim:

Birincisi "ada" sözcüğü ile, İstanbul adalarının en büyüğünü kastediyorum. Çünkü Büyükada, sade yüzölçümü ile değil, barındırdığı kültür ve sanat mirası ile de, İstanbul adalarının en "donatımlısı"dır. Bu, bizim kuşağın işi değil. Tarihte yatan sosyo-ekonomik koşulların bir sonucu. Yapıların en görkemlileri, burada. Bahçelerin en göz alıcıları, burada. O yüzden, ün yapmış kişilerimizle, ülfeti en fazla olanı.

İkinci değineceğim konu, "vefa borcu". Bu ne demek? Ünlü kişilere, özellikle de tarihe geçmiş olanlara, niye bir vefa borcumuz olsun? Bunun da dünyadaki alış ve uygulanış temeli, ömrünü tamamlayıp gitmiş olanlara karşı bir vefa, bir minnettarlık ve manevi bir borcu ödeme düşüncelerinden ve kaygılarından çok, yaşayan kuşaklara yönelik bir terbiye ve bir eğitim politikasının gereği olmasıdır. Hizmetlerin, eserlerin değeri bilinirse, bir ülkede toplum için çalışma, ortaya eserler koyma, ölümsüz ve kalıcı ürünler verme hevesleri artar.

Onun için Batı dünyası, şehirlerinde sayısız heykeller ve büstler üretmiş, tarihte hatırası olan her yere, en azından bir plaket çakmıştır.

Ülkemiz, bir çok alanda olduğu gibi, bu "kadir-kıymet bilme" ve "anma" bahislerinde de, Batıdan çok-çok gerilerde. Ülkemizin bir parçası olan Büyükadamız da, genel tablonun bir köşesini oluşturuyor.

Şimdi bu "unutkanlığın" bir nebze dışına çıkabilmek için, Büyükada'da neler yapılabilir, ona dair düşüncelerimi özetleyeyim.

İşe en basitinden ve herkesin bildiği bir noktadan başlayalım.

Reşat Nuri Güntekin

Maden semtinin Aya Nikola ucunda, kutu gibi küçük bir ev var. Bunu her Büyükadalı tanır (veya öyle olması gerekir). Türk romanının -bence henüz aşılammış-ustası Reşat Nuri Güntekin'in yıllarca oturduğu evi. Bu büyük yazarımızın adını taşıyan bir sokak da, yok değil: Ama, tam tersi yönünde! Nizam semtinde merdivenli bir yokuş. Bu tuhaf yanlışlığı düzeltmeli ve Reşat Nuri adını, evinin bulunduğu yere vermeliyiz. Maden semtinde belli uzunlukta bir kısım, bu adı taşıyabilir.

Yahya Kemal Beyatlı

Divan edebiyatının ve şiirinin bu son ustasının birkaç dizesini pek çok kişi bilir;

"Adalardan yaza ettik de veda
Seni hatırlıyoruz, Viran Bağ"

Yahya Kemal üstadın, Ada'da evi yok. Daha çok misafirliklerde ömür geçirmiş. Viran Bağ'a gelince, bu eski ünlü kır kahvesi, çoktan kapanmış, terası bomboş duruyor.

Ne kadar yazık ki, Ada taşlarından yapılma tipik ve karakteristik mutfağı, her yıl gitgide daha fazla sökülüp yıkılıyor.

Yeni bir hamlenin içindeki Adalar Vakfı'mız, bu küçük taş evi kolaylıkla onarabilir. Teras tekrar ihya edilebilir ve kapıya da anlı-şanlı bir levha asılabilir: "Yahya Kemal Beyatlı Mehtabiyesi"

Ahmet Refik Altınay

Bu tarihçi beyefendinin güftesini yazdığı ünlü şarkı, hala bile, çok kişinin dilindedir.

"Yine bu yıl Ada sensiz, içime hiç sinmedi,
Dil'de yalnız dolaştım, göz yaşlarım dinmedi."

Şimdi bu beyefendiye karşı, hiçbir vefa borcumuz yok mu? Dil Mesiresine, papyon-kravatlı bu tarihçimizin, şanına layık bir pavyon oturtulamaz mı? İsmi de oraya verilemez mi?

Şakir Paşa

Bu Osmanlı Paşasının, Adaya özel bir hizmeti yok. Kendisinin sonu da, pek trajik olmuş: Sonradan ünlü ve değerli bir edebiyatçı olan oğlu Cevat Şakir'in, tabancasından çıkan bir kurşunla can vermiş.

Fakat ailenin Ada'daki köşkü, pek güzelmiş ve pek ünlüymüş. Paşanın adı, orada bir sokağa verilmiş ama, bilenler, yerin yanlış olduğunu söylüyor! Eskilere sorularak, bu yanlış düzeltililebilir.

Troçki

Bu Rus ihtilalcisinin Büyükada'daki zorunlu ikamet yıllarını, herkes diyemese bile, çoğu kişi bilir. Fakat oturduğu yer konusunda, bir bilgi kargaşası hüküm sürüyor. İlk adresi olan köşk, daha sonra yıkılıp yeniden yapıldığı için, orijinalliğini kaybetmiş durumda. Ama ikinci ve son adresi, öyle değil. Özgün bina, harap ta olsa, duruyor. Ünlü Con Paşa Köşkünün arkasındaki taş bina. Buradan denize inen yokuş yolun şimdiki adı "Hamlacı Sokağı". Bunun önemli bir anlamı yok. Hamlacı, kayıkçı demek. (Küreğe asılmak için hamle etmekten geliyor olsa gerek!). Deniz olan her yerde, kürekçi de olur. Bu basma-kalıp isim yerine, bu yokuşa, Troçki adı verilmeli. Dünyada yankı yapar.

Tabii sıra, daha sonra, yapının onarımına gelmeli! Küçük bir müze veya bir sergi evi, bir seminer evi olabilecek böyle bir eserle, Büyükada, o zaman adını dünyaya duyurur. Kültür Bakanlığı için, çok da zor bir proje olmaz. Turing'in "Fabiato Köşkü" için ortaya koyduğu büyük özveri örneğini, devletimiz burası için, hayda-hayda gerçekleştirebilir.

(Devam edecek)